

de interne partijstrijd binnen de Katholieke Volks Partij over de keuze van partners in een na-oorlogse regeringssamenwerking, de wederopstanding van *De Telegraaf* zag als een versterking van de rechtse stroming in Nederland en indirect van zijn vleugel binnen de KVP. Politieke redenen kan men ook onderkennen in de initiatieven, die tot het verschijnen van confessionele bladen hebben geleid. Het dagblad *De Tijd*, in 1843 gesticht en in onze reeks de oudste krant, was in 1848 op het moment van de grondwets hervorming de spreekbuis van de liberaal-katholieken. De liberale kranten in de eerste helft van de negentiende eeuw vertegenwoordigden niet alleen een nieuwe vorm van massacommunicatie, maar ook een nieuwe en vaak oppositionele politiek.

Het antirevolutionaire dagblad *De Standaard*, op de historische datum van 1 april 1872, dus drie eeuwen na de inname van Den Briel door de Watergeuzen, voor het eerst verschenen, werd het nieuwe en nu dagelijkse voertuig van Abraham Kuyper in zijn oppositie tegen de toenmalige liberale staat en de vrijzinnige kerk. Kuyper nam op die manier een uitingsvorm van het liberalisme voor zijn rekening en beschikte van 1872 tot 1919 over 'een paard, dat ik bereed, om den eindpaal van den weg des te sneller te bereiken'.⁵ Het woord 'richtinggevend' is op *De Standaard* van toepassing. Men las de krant om de parolen van Kuyper te leren kennen - vandaar de vermoedelijk vele dubbel-lezingen - terwijl de nieuwe voorman van de antirevolutionaire richting zijn leiderschap overal kon doen gaan gelden. Een nadere beschouwing van de katholieke partijvorming levert eenzelfde beeld op. De priester Herman Schaepman koos voor zijn politieke pleidooien van een sociaal gekleurde, ultramontaanse snit het in Utrecht verschijnende dagblad *Het Centrum* uit. Een van zijn felste opposenten, de conservatieve katholiek en grondbezitter in Limburg, Leopold Haffmans, bezat voor de tegenaanval het *Venloosch Weekblad*. De lijn kan een eeuw lang worden doorgetrokken tot en met de fractie-voorzitters van de KVP en de ARP in de jaren na de Tweede Wereldoorlog. De eerste, C.P.M. Romme, was van 1945 tot 1952 'staatkundig hoofdredacteur' van *De Volkskrant*; de tweede, J.A.H.J.S. Bruins Slot, van 1945 tot 1971 hoofdredacteur van *Trouw*.

Kranten waren er eerder dan de politieke partijen; in het kader van dit betoog: vóór het ontstaan van de confessionele partijen. Zij waren het middel van de politieke gedachtenwisseling en de politieke strijd, voordat partijen als vorm van politieke organisatie zódanig waren geaccepteerd en ingeburgerd, dat ze deze functies konden overnemen. Tussen de datum van oprichting van *De Standaard* en die van de Antirevolutionaire Partij liggen zeven jaar; tussen de oprichting in 1868 van het Rotterdamse

5. Geciteerd bij: Van Vree, op. cit., 59.